

Jonge Ransuilen in de omgeving van Hoogeloon, 12 mei 2014 (Rien Kelders)

Jonge Kraanvogel in het Elbedal bij Pevestorf, Duitsland, 28 juli 2017 (Tom Heijnen)

Verdwenen en verschenen in het jaar 2045

Tom Heijnen

Tijdens het drukbezochte VWG-symposium op 22 februari stelde gespreksleider Chris van Turnhout me de vraag: welke broedvogels verwacht je dat de komende 20 jaar uit de Kempen verdwijnen en in de Kempen verschijnen? Nadat ik de soorten had genoemd moest ik mijn A4-tje met aantekeningen bij hem inleveren. Hij zou het lijstje bewaren en over 20 jaar checken of ik uit m'n nek zat te kletsen of niet.

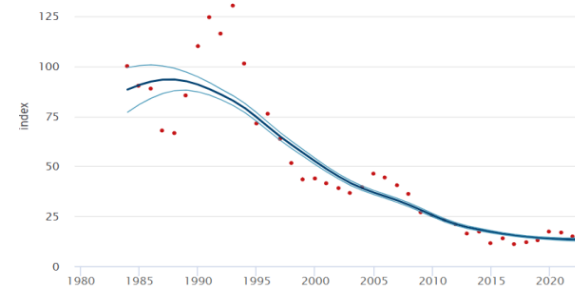
Gelukkig had Chris me de vraag van tevoren ingeseind zodat ik me erop had kunnen voorbereiden. Blij toe, want om dat ter plekke te bedenken lijkt me moeilijk. Thuis kon ik er tenminste rustig over nadenken en er wat literatuur op na slaan. Zo ging ik door het overzicht van zeldzame broedvogels dat ik ieder jaar maak, want daar zaten vast enkele verdwijncandidaten tussen. Ik sloeg de kaarten van de Europese broedvogel-atlassen eropna. Die zijn op [deze site](#) te raadplegen. Je kunt daar heel makkelijk per soort de broedverspreiding bekijken in de jaren '80 van de vorige eeuw (de eerste atlas) en de periode 2013-17 (de tweede). Op die manier is te zien welke soorten naar Nederland opschuiven, de potentiële

verschijners, en welke onze hoek van Europa aan het verlaten zijn, de mogelijke verdwijners. En ook raadpleegde ik de soortinformatie op de Sovon website.

Verdwenen in 2045

Mijn lijstje van soorten die de komende 20 jaar mogelijk verdwijnen is als volgt (op taxonomische volgorde overigens):

Patrijs. Ooit algemeen maar dramatisch afgenomen. Op Waarneming.nl worden meldingen tegenwoordig automatisch verborgen. Opvolger van het Korhoen? Hopelijk kan biologische landbouw het tij keren.

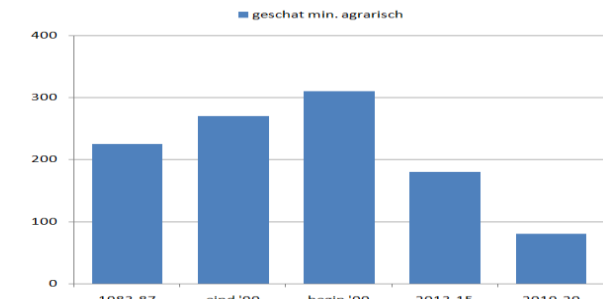

Aantalsontwikkeling (index) van de Patrijs als broedvogel in Nederland ([Sovon](#)).

Scholekster. Steeds minder in het buitengebied, maar wellicht resterend over

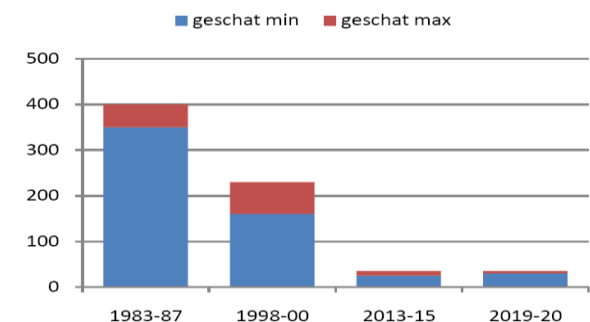
20 jaar nog enkele stadse dakbroeders.

Wulp. Al compleet verdwenen van de heidevelden en gaat ook in het agrarisch gebied gestaag achteruit.

Ontwikkeling van het aantal Wulpenterritoria in het agrarische gebied van de Kempen.

Grutto. Slechts één noemenswaardig broedgebied resteert, het Diessens Broek, maar de jongenproductie is er onvoldoende om de populatie in stand te houden.

Ontwikkeling van het aantal Gruttoterritoria in de Kempen.

Tureluur. Een incidenteel geval daargelaten was dit fraaie steltloperkje eigenlijk al uit de Kempen verdwenen. Ooit zaten er tientallen territoria in vochtige heide- en graslanden.

Watersnip. Afgelopen jaar was door de vele regenval relatief goed, maar verder ziet het er slecht uit voor deze soort die houdt van zompige graslanden, heiden en moerassen.

Zomertortel. Dramatisch afgenomen, niet alleen in de Kempen maar in heel West-Europa. Er resteren bij ons her en der wat territoria, maar het is kantje boord. Het Geel (een parasitaire aandoening) en jagers in mediterrane landen geven wellicht de genadeklap.

Ransuil bij Hoogeloon, 12 mei 2014 (Rien Kelders).

Ransuil. Ging van vrij algemene bosbewoner naar zeldzaamheid. Hoewel we er vast de nodige missen, zijn het er inmiddels echt heel weinig. De vele Nachtzwaluwtochten in Leenderbos en op Groote Heide leveren al jaren geen roepende jongen meer op.

Aantal Ransuilterritoria per atlasblok in 1998-2000 en 2013-15 (Sovon).

Bruine Kiekendief. Eigenlijk al verdwenen, met heel soms een incidenteel broedgeval zoals afgelopen jaar in het Diessens Broek. Was ooit een jaarlijkse broedvogel in enkele gebieden.

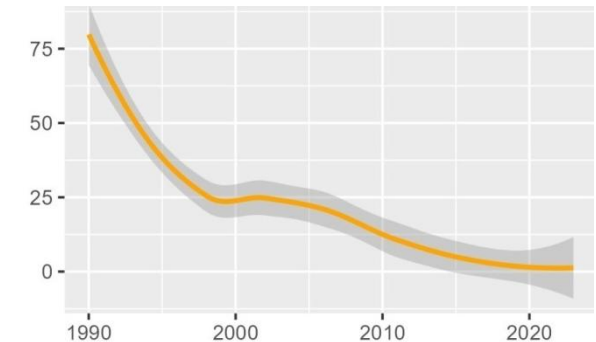
Grote Lijster. Gaat al lange tijd achteruit, een beetje stiekem omdat ie zo vroeg in het jaar zingt en in lage dichtheden voorkomt. Of ie zeldzaam genoeg wordt om te verdwijnen weet ik niet; laten we hopen van niet.

Paapje. Kwam altijd al hooguit incidenteel als broedvogel voor, en wie weet waren dat allemaal doortrekkers. Ging in Nederland in de vorige eeuw dramatisch achteruit en sukkel nu op laag niveau door.

Ringmus bij Veldhoven, 18 januari 2024 (TH).

Ringmus. Ooit een algemene bewoner van agrarische landschappen. Gaat al minstens 30 jaar achteruit en zit nu bijna op het nulpunt, zonder enige opleving die hoop op herstel biedt.

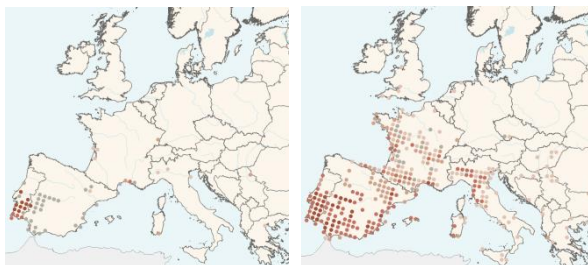
Aantalsontwikkeling (index) van Ringmus als broedvogel op de hoge zandgronden in Zuid-Nederland (Sovon).

Verschenen in 2045

Tegenover het deprimerende verdwijnlijstje staat een lijstje met soorten die wie-wet als broedvogel verschijnen, waaronder een aantal hele fraaie:

Roodhalsfuut. Vorig jaar verbleef voor het eerst gedurende langere tijd in de zomer een vogel in de Kempen. Voorbode van broeden in de toekomst? De soort neemt vanuit Oost-Europa langzaam westwaarts toe en broedt al jaren in Drenthe.

Koereiger. Is spectaculair vanuit Zuid-Europa naar het noorden opgeschoven en sinds kort vaste broedvogel in Nederland. We zien ze ook steeds vaker in de Kempen. Wie weet? Koeien genoeg!

Verspreiding van Koereiger als broedvogel in de jaren '80 en in 2013-2017 ([European Breeding Bird Atlas](#)).

Grote Zilverreiger. Al jarenlang algemeen bij ons, maar nog niet met zekerheid broedend vastgesteld. Ze kunnen de Nederlandse zandgronden nog niet als broedgebied waarden, maar wie weet komt dat nog?

Kleine Zilverreiger. Neemt in Nederland al jaren toe en broedt ook, maar nog niet in het oosten van ons land. Verschijnt de laatste jaren steeds vaker in de Kempen en wie weet over 10 jaar ook als broedvogel?

Kraanvogel. Ooit een sensatie en nu een 'gewone' jaarlijkse broedvogel in ons land, in uitgestrekte heide- en hoogveengebieden. Neemt nog steeds toe maar kan in de Kempen alleen verwacht worden als grote lappen heide en aangrenzende natuurlijke graslanden en moerassen in de Kraanse broedtijd zijn afgegrensd voor publiek.

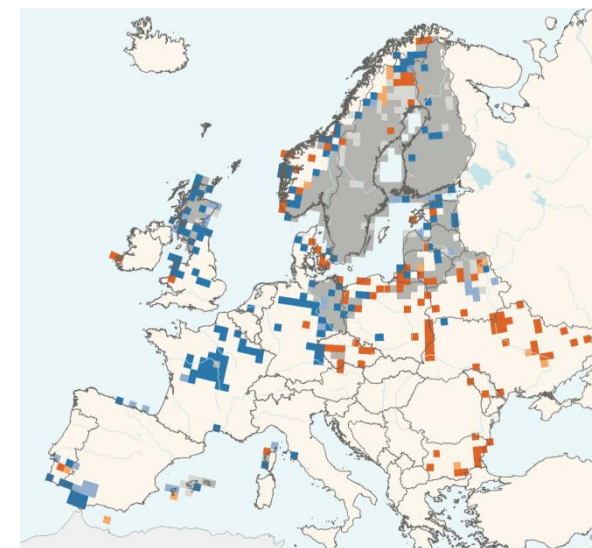

Toekomstbeeld in de Kempen? Kraanvogelfamilie in het Elbedal bij Pevestorf, Duitsland, 28 juli 2017 (TH).

Zwarte Ooievaar. Deze spectaculaire soort neemt toe en broedt niet ver over de landsgrens in België en Duitsland. Heeft uitgestrekte, rustige en open bossen met moerassen of stroompjes nodig en valt daarom alleen als broedvogel te verwachten als grote stukken worden gesloten voor

publiek. Wie weet dan een toekomstige broedvogel in Leenderbos-Valkenhorst? Of net over de grens van ons werkgebied in het Weerterbos of het Kempen-Broek?

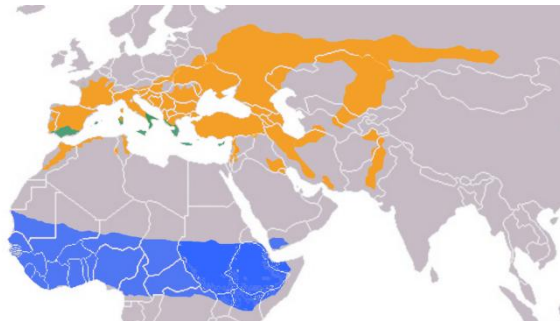
Visarend. Broedt sinds 2016 in ons land (in de Biesbosch en recent op de Veluwe) wat in lijn is met de uitbreiding in westelijk Europa.

Veranderingen in de verspreiding van de Visarend als broedvogel in 2013-2017 t.o.v. de jaren '80. Blauw = verschenen, oranje = verdwenen ([European Breeding Bird Atlas](#)).

De voormalige visvijvers bij Valkenswaard lijken als broedgebied zeer geschikt door de combinatie van voedselbeschikbaarheid en rust. Brabants Landschap heeft hier enkele jaren geleden al op geanticipeerd door in het Greveschutven een nestplatform te plaatsen.

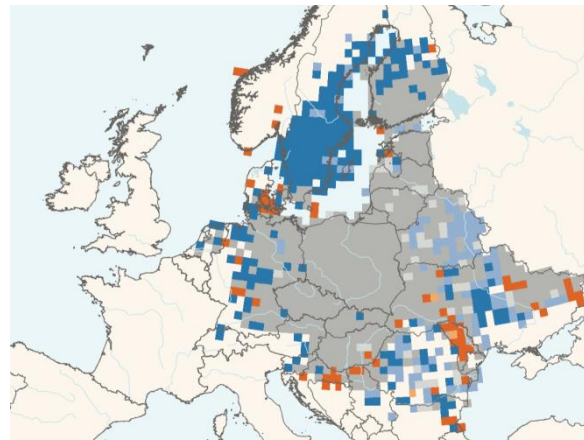
Dwergooruil. Een zuidelijke soort die door klimaatverandering wellicht naar het noorden opschuift. De vogels zijn langeafstandstrekkingers dus een flinke afstand overbruggen hoeft geen probleem te zijn. Werd in de Kempen één keer gehoord, in mei 2021.

Verspreiding van Dwergooruil. Oranje= broeden, groen = broeden en overwinteren, blauw = overwinteren ([iNaturalist](#)).

Bijeneter. Schuift in Europa noordelijk op, maar heeft wel steile wanden (zoals in zandafgravingen) nodig om er te broeden, gewoonlijk koloniaal. Broedt al jaren in ons land, maar wel in heel kleine aantallen.

Krekelzanger. Komt in grote delen van oostelijk Europa voor en breidt zich uit naar het noorden en, in mindere mate, het westen. Hoewel nog steeds zeldzaam in Nederland en nog maar twee keer in de Kempen gehoord, is het een verschijnkandidaat voor de langere termijn.

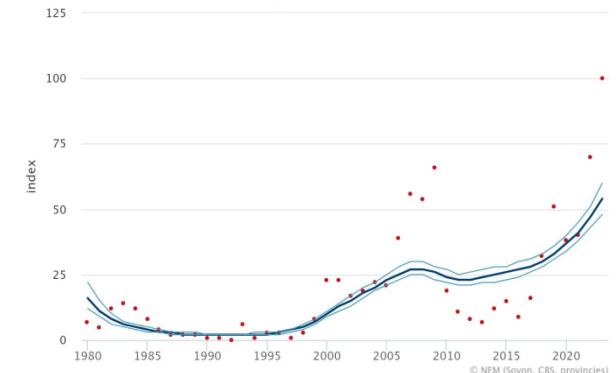
Veranderingen in de verspreiding van de Krekelzanger als broedvogel in 2013-2017 t.o.v. de jaren '80. Voor verklaring en bron zie kaart bij Visarend.

Orpheusspotvogel. De grens van deze zuidelijke soort schuift langzaam in noordoostelijke richting op, maar ze komen buiten Zuid-Limburg nog steeds weinig voor. Sinds 2000 zijn er wat waarnemingen in de Kempen. Een kandidaat-regelmatige broedvogel voor de langere termijn.

Orpheusspotvogel bij Valkenswaard, 23 mei 2021 (Peter Simon).

Graszanger. Nam de afgelopen decennia vanuit mediterrane Europa in noordelijke richting toe. In Nederland vrijwel beperkt tot Zeeland maar wie weet duikt ie ook bij ons meer op, nadat er al een territorium was in 2023 en 2024.

Aantalsontwikkeling (index) van de Graszanger als broedvogel in Nederland ([Sovon](#)).

Strengere winters kunnen deze standvogel echter de kop kosten, zoals in het verleden al meermalen gebeurde.

Tot zover mijn bespiegelingen. Over 20 jaar (als ik zelf wellicht verdwenen ben) zal Chris de balans kunnen opmaken, maar ongetwijfeld krijgen we voor die tijd al meer gevoel van welke kant het opgaat. De afgelopen decennia hebben laten zien dat de dynamiek in de Nederlandse vogelbevolking enorm is, en vaak niet of moeilijk voorspelbaar. Dat maakt het volgen van de ontwikkelingen ook zo interessant! ■